

Maria Grzybowa

Nauczyciel-eksperymentator,
naukowiec, pedagog, pedeutolog :
życie - działalność edukacyjna -
działalność twórcza Jana Bohuckiego
(1901-1991)

Nauczyciel i Szkoła 2 (3), 141-145

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Maria GRZYBOWA

**Nauczyciel-eksperymentator, naukowiec,
pedagog, pedeutolog.
Życie – działalność edukacyjna – działalność
twórcza Jana Bohuckiego (1901–1991)**

W szóstą rocznicę śmierci

Urodził się 21 maja 1901 roku w Puńcowie w powiecie cieszyńskim w rodzinie chłopskiej. Istotny dla początku jego drogi życiowej był wybór zawodu nauczyciela.

Po ukończeniu seminarium nauczycielskiego w Cieszynie rozpoczął pracę jako nauczyciel w szkole Powszechnej w Czechowicach-Dziedzicach. W latach 1932 do 1934 prowadził klasę eksperymentalną, w której stosował aktywizujące metody nauczania i prowadził badania nad wpływem nowych metod nauczania na samodzielność i uspołecznienie uczniów.

Jego doświadczenia nauczycielskie i eksperymentalne znane były szeroko wśród nauczycieli. Setki nauczycieli hospitało klasę eksperymentalną i poznawało dorobek pedagogiczny.¹

Jego zainteresowania badawcze i pedagogiczne były bodźcem do dalszego kształcenia w tym kierunku. W 1931 roku kończy Wyższy Kurs Nauczycielski w Wilnie, a w 1936 Państwowy Instytut Nauczycielski w Warszawie. W tym czasie opublikował swą pierwszą pracę: „Okres przygotowawczy w I klasie szkoły powszechnej”.²

Kolejnym krokiem było podjęcie studiów wyższych na Uniwersytecie Jagiellońskim (1937). Ukończył je dopiero po przerwie wojennej jako mgr psychologii (1946). Pracę magisterską napisał na temat: „Pojęcie naukowe, ich rozwój u dzieci w wieku 7–14 lat”. Jak wielu nauczycieli nauczał na tajnych kompletach.

¹ Słowik H.: *Życie i działalność pedagogiczna Jana Bohuckiego*. „Chowanna” 1982, z. 2.

² Bohucki J.: *Okres przygotowawczy w I klasie szkoły powszechnej*. Warszawa 1935.

Po zakończeniu wojny rozpoczął karierę w administracji oświatowej, był wicyztatem a następnie naczelnikiem Wydziału Kształcenia Nauczycieli Kuratorium Okręgu Szkolnego w Katowicach. Od 1946 roku na zlecenie ówczesnego ministra oświaty został naczelnikiem Wydziału Szkół Powszechnych, następnie wicekuratorem i kuratorem oświaty w Olsztynie. Organizował od podstaw szkolnictwo polskie na Warmii i Mazurach.

Zainteresowania historyczno-oświatowe szkołą polską na tych ziemiach było również źródłem i podstawą jego opracowań naukowych, które znajdujemy w opublikowanej rozprawie na ten temat.³

Działalność naukowa Jana Bohuckiego była związana z Uniwersytetem Jagiellońskim. Zaraz po wojnie prowadził wykłady w Instytucie Pedagogiki. W roku 1949 obronił w tej Uczelni pracę doktorską z pedagogiki na temat: „Samorząd uczniowski” pod kierunkiem Prof. dr. Zygmunta Mysłakowskiego.

Od 1949 roku pracował w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Gdańsku. Przez kilka kolejnych lat był jej prorektorem. Organizował w tej Uczelni studia zaoczne, rozbudował jej infrastrukturę i unowocześnił proces dydaktyczny. Dla potrzeb dydaktyki napisał skrypt dla studentów z zakresu psychologii ogólnej.⁴

Po okresie organizacyjnej, metodycznej i dydaktycznej pracy na Wybrzeżu wrócił na Śląsk, już na stałe. Od 1954 roku był pracownikiem naukowo-dydaktycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Katowicach, dziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego (1958–1964), prodziekanem wydziału humanistycznego i kierownikiem Katedry Pedagogiki Uniwersytetu Śląskiego (1968–1971). Szczególną opieką objął studia zaoczne dla pracujących nauczycieli oraz zorganizowane studia podyplomowe dla pracowników nadzoru pedagogicznego.

Habilitował się na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu (1964 rok) na podstawie dysertacji „Osobowość nauczyciela w świadomości młodzieży”. Praca została opublikowana.⁵ Praca badawcza Jana Bohuckiego koncentrowała się wokół problematyki ogólnopedagogicznej, pedeutologicznej, psychologicznej a także dydaktycznej.

Wyniki badań zostały opublikowane w postaci prac zwartych, rozpraw i artykułów naukowych. Badania naukowe prowadzone były we współpracy z nauczycielami szkół podstawowych, średnich i wyższych, pracownikami oświaty i wychowania, uczestnikami seminariów doktoranckich i magisterskich.

Pod jego kierunkiem powstało wiele prac awansowych o charakterze badawczym, głównie eksperymentalnym. W latach 1965–1975 prace doktorskie obroniło 21 osób a magisterskie ponad 100 osób.⁶

³ Bohucki J.: *Szkoła polska na Mazurach i Warmii*. Olsztyn 1946.

⁴ Bohucki J.: *Psychologia ogólna*. Skrypt. WSP Gdańsk 1952.

⁵ Bohucki J.: *Osobowość nauczyciela w świadomości młodzieży*. Wyd. „Śląsk”, Katowice 1965.

⁶ Słowik H.: *Życie i działalność pedagogiczna Jana Bohuckiego*. „Chowanna” 1982, z. 2.

Wśród zainteresowań badawczych Jana Bohuckiego z zakresu pedagogiki znajdujemy opracowanie dotyczące wkładu P. Petersena w badania pedagogiczne na świecie i w Polsce oraz ich zastosowanie do współczesnej edukacji.⁷

Interesującą publikacją naukową świadczą o łączeniu zainteresowań problematyką psychologiczną i pedagogiczną w działalności badawczej jej autora jest opracowanie problemu funkcji świadomości w procesie wychowania zamieszczonej w opolskich zeszytach naukowych.⁸

Wśród aktualnych problemów teorii i praktyki edukacyjnej lat 50-tych i 60-tych znajdujemy problematykę kształcenia politechnicznego w Polsce. Jan Bohucki przedstawił swoje stanowisko na ten temat w artykule zamieszczonym w *Śląskiej „Chowannie”*.⁹

Kontynuacją zainteresowań badawczych związanych z nauczaniem początkowym i jego problemami jest opracowanie i publikacja stanowiska Jana Bohuckiego na temat nauczania łącznego.¹⁰

Istotnym kierunkiem działalności naukowej były badania nad osobowością nauczyciela prowadzone w szkołach śląskich. Celem tych badań było opracowanie sylwetki osobowości nauczyciela ujawniającej się w świadomości młodzieży szkolnej. Badania przeprowadzono na dużej populacji (1200 osób). Obejmowała ona uczniów od I klasy szkoły podstawowej poprzez kolejne klasy tej szkoły, uczniów a także absolwentów szkoły średniej ogólnokształcącej i nauczycieli tych szkół.

Zastosowano kilka uzupełniających się i weryfikujących wzajemnie metod. Była to metoda swobodnych wypowiedzi uczniów, metoda badań retrospektywnych dotyczących przeżyć i doświadczeń absolwentów szkół średnich oraz nauczycieli.

Badana młodzież wnikliwie określiła cechy swych nauczycieli co pozwoliło wyodrębnić zespół właściwości osobowych nauczyciela. Wybrana metoda opisów uczących nauczycieli przez młodzież pozwoliła na ustalenie typologii nauczycieli.

Obszerny materiał badawczy był ponadto także źródłem do opracowania zagadnienia krytycyzmu młodzieży wobec uczących ją nauczycieli. Ponadto dokonano analizy i przedstawienia rozwoju pojęć osobowych w szkolnym wieku życia młodzieży. Wyniki badań opublikowano w postaci artykułów i pracy zwartej.¹¹

Kolejny nurt badań dotyczył dydaktyki szkoły wyższej. Jan Bohucki opracował koncepcję kształcenia w uczelni wyższej, poddał ją weryfikacji i upowszechnił. W latach 60-tych koncepcja obejmowała wykład, jego istotę w stosunku do innych

⁷ Bohucki J.: *Pedagogiczne poglądy i doświadczenia Petera Petersena*, „Chowanna” 1953. Katowice.

⁸ Bohucki J.: *Funkcja świadomości w procesie wychowania*. Zeszyty Naukowe WSP Opole 1956.

⁹ Bohucki J.: *Kształcenie politechniczne w szkole polskiej*. „Chowanna” 1960. Katowice.

¹⁰ Bohucki J.: *Organizacja nauczania łącznego*. „Miesięcznik Pedagogiczny”, 1962, Opole.

¹¹ Bohucki J.: *Osobowość nauczyciela w świadomości młodzieży*. Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 1965; tenże: *Krytycyzm młodzieży wobec nauczycieli*. „Chowanna” 1961, z. 2; tenże: *Postawa moralna nauczyciela w oczach uczniów*. „Chowanna” 1968, z. 3; tenże: *Źródła postaw moralnych współczesnej młodzieży*. Zeszyty Naukowe UŚ Katowice 1971.

form kształcenia w uczelni wyższej, głównie w naukach humanistycznych z uwzględnieniem specyficznych zasad dydaktycznych oraz typologii wykładów ze względu na cele.

Badania empiryczne nad recepcją wykładu były prowadzone w Wyższej Szkole Pedagogicznej oraz w Politechnice w Gliwicach. Wyniki tych badań opublikował w zeszytach naukowych tych uczelni.¹²

Badania nad kształceniem w uczelni wyższej kontynuował w latach 70-tych we współpracy z pracownikami naukowo-dydaktycznymi Politechniki Śląskiej w Gliwicach. Wyniki tych badań opublikowano i upowszechniono w pracy zbiorowej pod redakcją Jana Bohuckiego.¹³ Był to znaczący dorobek śląskiego środowiska naukowego kontynuowany, wyzwalający dalsze, kolejne badania, których wyniki publikowano i eksponowano na konferencjach naukowych o zasięgu lokalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym.

Istotnym nurtem działalności J. Bohuckiego była szeroka działalność dla środowiska, głównie nauczycielskiego na Śląsku i w Zagłębiu. Uczestniczył w kształceniu pedagogicznym pracowników naukowo-dydaktycznych Śląskich Uczelni: Akademii Medycznej, Akademii Ekonomicznej, Politechniki Śląskiej w Gliwicach i Częstochowie oraz nauczycieli szkół zawodowych w województwach katowickim, bielskim, częstochowskim.

Brał udział w kursach nauczycielskich, konferencjach rejonowych i wykładach dla nauczycieli.¹⁴ Dla kształcących się nauczycieli opracował skrypt. Jego wykłady były przyjmowane z ogromnym zainteresowaniem.

Był człowiekiem o Wielkim Sercu, ogromnej życzliwości dla ludzi co studenci zawarli w znakomitym i trafnym określeniu: „Jan dobry”. Był Prawdziwym Pedagogiem i Humanistą o głębokiej wiedzy, otwartym umyśle, twórczym a zarazem świetnym organizatorem. Posiadał niewątpliwie talent pedagogiczny i ogromne doświadczenie. Był twórczym pracownikiem naukowym kilku uczelni w Polsce, organizatorem studiów wyższych dziennych i zaocznych w szczególnie trudnym okresie powojennym. W ciągu swego pracowitego życia, 50-letniej pracy pedagogicznej przeszedł wszystkie etapy kariery zawodowej, od nauczyciela szkoły podstawowej poprzez stanowisko wizytatora, kuratora w administracji szkolnej do samodzielnego pracownika naukowego wyższej uczelni, prodziekana, dziekana i prorektora. Cieszył się powszechnym uznaniem i szacunkiem. Za całokształt działalności naukowo-dydaktycznej i organizacyjnej w zakresie kształcenia i doskonalenia nauczycieli otrzymał następujące odznaczenia:¹⁵

¹² Bohucki J.: *Wykłady w szkole wyższej*. W: *Dydaktyka Szkoły Wyższej*. Gliwice 1961.

¹³ Bohucki J. i inni: *Podstawowe zagadnienia dydaktyki szkoły wyższej*. Politechnika Śląska Gliwice 1980.

¹⁴ Bohucki J.: *Podstawowe wiadomości z pedagogiki*. Skrypt. (I wydanie Katowice 1971, II wydanie Katowice 1974).

¹⁵ Słowik H.: *Życie i działalność pedagogiczna Jana Bohuckiego*. „Chowanna” 1982, z. 2.

Srebrny Krzyż Zasługi (1938), Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1964), Złotą Odznakę Zasłużonego w Rozwoju Uniwersytetu Śląskiego (1973), Złotą Odznakę Zasłużonego w Rozwoju Województwa Katowickiego (1973). W roku 1969 otrzymał nagrodę Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego „za szczególne osiągnięcia w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej, organizacji procesu dydaktycznego oraz prac związanych z kształtowaniem młodej kadry naukowej”.

Z dniem 30 września 1971 roku Jan Bohucki przeszedł na emeryturę. W uznaniu zasług dla Polski otrzymał emeryturę specjalną.

Zmarł po ciężkiej chorobie 6 marca 1991 roku w Katowicach.

W roku 1982 z okazji 80 urodzin Jana Bohuckiego wydano specjalny numer Śląskiego czasopisma pedagogicznego „Chowanna” poświęcony Jego działalności i życiu oraz opracowany przez współpracowników i przyjaciół.

Publikacje zwarte:

- Okres przygotowawczy w I klasie szkoły powszechnej. Warszawa 1935.
- Samorząd uczniowski. Katowice 1947.
- Psychologia ogólna. Skrypt. WSP Gdańsk 1952.
- Podstawowe wiadomości z pedagogiki. Skrypt. (I wydanie Katowice 1971, II wydanie Katowice 1974).
- Osobowość nauczyciela w świadomości młodzieży. Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice 1965.
- Podstawowe zagadnienia dydaktyki szkoły wyższej. Praca zbiorowa pod red. Politechnika Śląska. Gliwice 1980.

Rozprawy i artykuły naukowe:

- Szkoła polska na Mazurach i Warmii. Olsztyn 1946.
- Pedagogiczne poglądy i doświadczenia Petera Petersena, „Chowanna” 1953.
- Funkcja świadomości w procesie wychowania. Zeszyty Naukowe WSP Opole 1956.
- Kształcenie politechniczne w szkole polskiej. „Chowanna” 1960.
- Krytycyzm młodzieży wobec nauczycieli. „Chowanna” 1961.
- Wykład w szkole wyższej. W: Dydaktyka Szkoły Wyższej. Gliwice 1961.
- Organizacja nauczania łącznego. „Miesięcznik Pedagogiczny” 1962 Cieszyn.
- Postawa moralna nauczyciela w oczach uczniów. „Chowanna” 1968.
- Źródła postaw moralnych współczesnej młodzieży. Zeszyty Naukowe, UŚI, Katowice 1972.